

Bilar från A till Ö

Varför heter bilarna som de gör? Umeås största bil- och språknörd, Fredrik Andersson, söker svar på denna och andra frågor i en faktafylld artikelserie om gamla och nya bilar.

Devon – fin fossilbil

När du hör namnet Devon tänker du antagligen på antingen ett engelskt grevskap eller en geologisk period. Mindre troligt är att du tänker på en bil. Men det gäller förstås bara fram tills du sett en Devon GTX.

Sydvästligaste England utgörs av en avlång halvö som sträcker sig ut i Atlanten. Allra längst ut på landtungan ligger Cornwall, men näst längst ut bland grevskapen på näset ligger Devon. Detta grevskap sträcker sig över hela halvöns bredd och har alltså kustlinje mot både Bristolkanalen i norr och Engelska kanalen i söder. När romarna för två tusen år sedan invaderade ön Storbritannien fann de i nuvarande Cornwall och Devon en folkstam som de kallade *dumnonii*. Romarnas benämning verkar inte ha skapats ur något existerande latinskt ord utan kommer troligen från ett keltiskt ord som betydde ungefär ”invånare i djupa dalar”. Detta ord torde i sin tur komma från fornkeltiskans *dubnos*, som ska ha betytt ”djup”. Trakten är onekligen rik på dalar, vilket också visar sig i att en av de vanligaste efterleden i områdets ortnamn nuförtiden är *-combe*, ett keltiskt morfem som betyder just ”dal”.

Geografi blev geologi

Bland berg och dalar i Devon befann sig på 1830-talet de båda berömda brittiska geologerna Roderick Murchison och Adam Sedgwick. Deras undersökningar av grevskapets geologi fick en avgörande betydelse i den dispyt som under några år hade präglat brittiska geologiinstitutioner och som har kommit att kallas *The Great Devonian Controversy* (på svenska ungefär ”den stora devoniska diskussionen”). Denna akademiska tvist handlade om åldersbestämning av fossilt material och hurvida den geologiska eran paleozoikum borde bestå av ytterligare en geologisk period. Nuförtiden vet vi ju hur det gick – mellan silur och karbon klämde man in en ”ny” period. Den kallades *devon* efter det grevskap där de avgörande fynden gjordes och det bestämdes att perioden varade från för ungefär 420 miljoner år sedan till för ungefär 360 miljoner år sedan.

Devon används inte bara som namn på ett engelskt grevskap eller som benämning på en geologisk period utan kan också vara ett efternamn (benämning på en person som kom från Devon). Dessutom har efternamnet blivit ett bilmärke.

Devon är inte den enda geologiska period som fått sitt namn från forskares fyndplatser. Andra exempel är *ediacara* (*Ediacara-kullarna* i Australien), *perm*

(området Perm vid Uralbergen), *jura* (Jurabergen på gränsen mellan Frankrike och Schweiz) och *kambrium* (efter Cambria, som är det latinska namnet på Wales). Dessutom är perioden silur uppkallad efter den keltiska folkstammen *silurer*, som bodde i Wales. Men Devon är troligen det enda geografiska namn som blivit både geologisk period och bilmärke.

Brödboss blev bilbyggare

Att efternamnet Devon blev ett bilmärke berodde på att den förmögne amerikanske affärsmannen Scott Devon ville ägna sig åt något annat vid sidan av sitt vanliga arbete för brödfödan (vilket var att vara vd för bageribolaget Cole's Quality Foods). År 2008 startade han därför företaget Devon Motorworks, vars största projekt var att skapa supersportbilen Devon GTX. I modellnamnet stod bokstäverna GT för *granturismo*, ett italienskt ord som brukar användas för att beteckna en bekväm sportbil som är lämplig för långfärder. X:et stod dock inte för fyrhjuldrift, vilket

bokstaven under de senaste åren allt oftare fått beteckna i olika modellnamn. Bilen hade nämligen ett traditionellt sportbilsschassi med motorn fram och bakhjuldrift. Motorn var en påkostad V10:a på 4,8 liter som visserligen gav 650 hästkrafter men som i allt väsentligt var en vanlig förbränningsmotor. Den drevs av fossilt bränsle utvunnet ur petroleum – som kanske hade bildats under devon?

Utsidan var dock uppseendeväckande. Den spektakulära bilens linjer hade ritats av den svenske designern Daniel Paulin, som förresten också var formgivaren bakom Fords modell C-Max. Det var meningen att Devon GTX i serietillverkningsfärdigt skick skulle baseras på ett Dodge Viper-chassi, men Dodge/Chrysler tyckte att Devon Motorworks betalade för dåligt, så det blev inget med det. Flera källor anger dessutom 2008 års internationella finanskris som en bidragande orsak till att det inte blev någon serietillverkning av Devon GTX. Bara två bilar byggdes.

FREDRIK ANDERSSON
Bil- och språkfantast

Fråga advokaten

Agneta Gustafsson och Josef Angerbjörn är advokater vid Advokatbyrån Nywa. I Bil & Bostad förklarar de varannan vecka juridiska ord och begrepp samt svarar på läsarnas frågor om juridik, främst om avtalsrätt och bostadsköp.

Om coronarestriktioner och vaccinationsbevis

Hej Agneta,

Jag har frågor om coronarestriktioner, vaccinationsbevis och tvångsvaccinering som det talas så mycket om nu. Jag undrar vad som egentligen gäller. Kan en arbetsgivare kräva att jag är vaccinerad för att bli anställd? Jag och mina kompisar undrar också om vad som gäller vid evenemang och utlandsresor?

Hälsningar
Nils

Hej,

Tack för din fråga. Inledningsvis kan noteras att det i Sverige finns ett grundlagsskydd i 2 kap. 6 § regeringsformen mot *påtvungade kroppsliga ingrepp*, vilket innebär att ingen i Sverige kan tvångsvaccineras. Grundlagsskyddet kan dock inskränkas genom lag om det sker för ett demokratiskt samhälle godtagbara ändamål och under förutsättning att begränsningen inte är alltför långtgående. Samma skydd mot kroppsliga ingrepp finns i artikel 8 i Europeiska konventionen för mänskliga rättigheter (EKMR). För svensk del innebär det att riksdagen måste rösta för och stifta en lag som föreskriver tvångsvaccinering, vilket det inte finns i Sverige.

Vad gäller din fråga om *vaccinationsbevis vid rekrytering* är reglerna delvis olika beroende på om det är en statlig eller privat arbetsgivare. Staten som arbetsgivare ska vid rekrytering enbart fästa vikt vid objektiva sakliga grunder. Härvid ska förtjänst och skicklighet beaktas, såsom individens tidigare arbetslivserfarenhet och utbildning. Privata arbetsgivare har större frihet att bestämma vem dessa önskar anställa. Även privata arbetsgivarens valfrihet är dock begränsad av lagar. Ovanstående, i kombination med skyddet mot påtvingande kroppsliga ingrepp, innebär att statliga arbetsgivare normalt, beroende på arbetsuppgifter, inte kan kräva vaccinationsbevis vid anställning. De privata arbetsgivarna kan däremot uppställa ett sådant krav vid rekrytering.

Under *pågående anställning* har arbetsgivare enligt arbetsmiljölagen en skyldighet att vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att samtliga arbetstagare utsätts för ohälsa eller olycksfall i arbetet. Det ska härvid göras en avvägning mellan den förbättring av arbetsmiljön som en viss åtgärd kan medföra och den kostnad detta innebär genom en avvägning mellan intrånget i den personliga integriteten och den nytta ett sådant krav kan medföra. Om en arbetstagare är ovaccinerad innebär det inte i sig någon rätt för arbetsgivaren att säga upp den anställde. Men om det är av vikt för arbetsmiljön eller verksamheten att den anställde är vaccinerad eller testad ska arbetsgivaren först försöka omplacera arbetstagaren till ett annat arbete. Det kan bli aktuellt med omplacering av en arbetstagare som inte vill vaccinera sig och till exempel arbetar inom vården, då ovaccinerad vårdpersonal kan medföra risk för vårdtagares liv och hälsa.

Det bör framhållas att regeringen och myndigheter kan meddela föreskrifter om vaccinering på en arbetsplats för att

förebygga smittspridning på arbetsplatsen, vilka regler samtliga är skyldiga att följa.

Beträffande dina frågor om *vaccinationsbevis vid evenemang* kan följande noteras. Vaccinationsbevis kan begränsa mötes- och rörelsefriheten, som likt skyddet mot påtvingade kroppsliga ingrepp är grundlagsskyddade rättigheter. Även dessa grundlagsskyddade rättigheter kan begränsas genom lagstiftning, vilket har skett genom den så kallade Pandemilagen. Genom Pandemilagen får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bland annat meddela föreskrifter om allmänna och privata sammankomster. Regeringen har i dessa delar bemyndigat Folkhälsomyndigheten att meddela föreskrifter om sammankomster, till vilka olika sorters evenemang tillhör, såsom sport, kultur eller andra sammankomster oavsett om det är bio, teater, fotbollsmatch, vigsel eller fest.

I samband med införandet av vaccinationsbevis vid evenemang uppkom fråga om smittskyddsåtgärden kunde anses vara *diskriminerande*. Diskrimineringsombudsmannen (”DO”) uppgav att vaccinationsbevis ur en diskriminerings synpunkt kunde komma att påverka personer som inte kan eller vill vaccinera sig på grund av ålder, funktionsnedsättning, religion eller trosuppfattning. DO uttalade att trots att vaccinationsbevis innebär ett betydande ingrepp på de ovaccinerade personernas delaktighet i samhället, är åtgärden lämplig och nödvändig samt att värna om liv och hälsa är ett berättigat syfte.

Vad avser *utlandsresor* gäller olika regler i olika länder om till exempel vaccinationsbevis. Nya restriktioner för inresa i ett visst land kan komma med mycket kort framförhållning. Därför är det mycket viktigt att du noga undersöker vilka regler som gäller i landet du ska besöka. Många länder har mycket stränga inreseregler, till exempel krav på test utförd några timmar innan inresa, uppvisande av vaccinationsbevis, karantänsbestämmelser och särskilda förhållningsregler såsom krav att bära ansiktsmask vid vistelse utomhus.

Avslutningsvis har regeringen när denna krönika sänds för tryckning 2022-02-02 aviserat att många coronarestriktioner kommer upphävas 2022-02-09, det vill säga när du läser denna krönika är regelverket förändrat. Det är en bra påminnelse om att lagar och regler ständigt förändras. Det är därför en god idé att stämna av gällande rätt, de lege lata, med en advokat.

Jag avslutar med ett citat av den franska författaren André Gide (1869-1951). ”Att göra sig fri är ingen konst. Det är att vara fri som är svårt.”

AGNETA GUSTAFSSON
Advokat,
Advokatbyrån Nywa

Har du en fråga? Skriv till Agneta och Josef!

Om du har funderingar kring bostadsköp, bilköp, juridik eller avtal, e-posta din fråga till advokaten@nywa.nu.

Vänligen notera att alla upplysningar enbart är informativa och inte utgör legal rådgivning. Rättslig rådgivning kan endast lämnas av advokat eller jurist som erhållit handlingar och fullständig information om omständigheterna i det enskilda fallet.